

УДК 37.013.2-005.336.2]:159.964.21(045)

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8\(14\)-792-806](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8(14)-792-806)

Стеценко Надія Миколаївна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 28, м. Умань, 20301, <https://orcid.org/0000-0002-9802-6529>

КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК УМОВА УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

Анотація. Реформування освітньої системи в Україні вносить нові вимоги до рівня знань, навичок та компетентностей педагогічних працівників, професія яких залишається важливою та затребуваною як в нашій країні, так і за її межами.

Однією з ключових характеристик педагога є його компетентність, що проявляється в здатності адаптуватися до незвичайних ситуацій, що виникають у процесі його професійної діяльності. В таких моментах педагог має бути готовим до самостійного прийняття рішень, виявляти мобільність, динамічність і конструктивність.

Підготовка висококваліфікованих та конкурентоздатних фахівців є головною метою закладів вищої освіти, в першу чергу учителів. Майбутні педагоги повинні бути здатними не лише представити себе належним чином, але й ефективно вирішувати складні конфліктні ситуації, що виникають у різних сферах життя. Таким чином, конфліктологічна компетентність, що становить невід'ємну частину професійно-педагогічної майстерності педагога, набуває особливого значення.

Необхідність формування конфліктологічної компетентності майбутніх педагогів набуває ще більшої актуальності в умовах широкомасштабної та окупаційної війни з російською федерацією. Окупанти руйнують наші міста та вбивають цивільних жителів. Військова агресія наближає все більшу економічну та культурну кризу, підвищує міжособистісні конфлікти та різкі протистояння, які утворюються у різних сферах життя суспільства.

У роботі уточнено понятійно-термінологічний апарат дослідження та розглянуто зміст ключового поняття – «конфліктологічна компетентність», який вказує на здатність фахівця усвідомлювати й

аналізувати, а також прогнозувати потенційні конфліктні ситуації, маючи при цьому відповідну систему знань та умінь. Нами визначено основні шляхи удосконалення процесу формування конфліктологічної компетентності майбутніх педагогів, визначено умови розв'язання міжособистісних конфліктів майбутньому педагогу та запропоновано завдання для проведення тренінгів, спрямованих на формування конфліктологічної компетентності.

Нами зроблено висновок, що наявність конфліктів є неодмінною умовою існування суспільства, оскільки кожна людина має власні потреби, інтереси та погляди, які часто розходяться з потребами інших. З цієї причини набуває великого значення володіння необхідними знаннями та навичками для ефективного вирішення таких конфліктних ситуацій. Особливо актуальною ця навичка є для педагогів, чия професійна діяльність нерозривно пов'язана з побудовою та підтримкою позитивних міжособистісних взаємин.

Ключові слова: компетентність педагога, конфліктологічна компетентність, конфліктологія, педагог, учитель закладу загальної середньої освіти, конфліктні ситуації, тренінги, міжособистісні взаємовідносини.

Stecenko Nadiia Mykolayvna PhD of Pedagogical Sciences, Docent, Docent at the Department of Pedagogy and Educational Management, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Sadova St., 28, Uman, 20301, <https://orcid.org/0000-0002-9802-6529>

CONFLICTOLOGY COMPETENCE AS A CONDITION FOR SUCCESSFUL PROFESSIONAL ACTIVITY OF A TEACHER

Abstract. Reforming the education system in Ukraine gives new demands on the level of knowledge, skills, and competencies of teachers, whose profession will always be in demand and important not only in our country but also in the whole world.

The main characteristic of a teacher is his competence, which is manifested in the ability to navigate non-standard situations that arise in his professional activity when it is necessary to make independent decisions, to be mobile, dynamic, and constructive.

The problem of forming a highly qualified competitive specialist is the main task of higher education institutions in training future teachers who are able not only to present themselves but also to find a way out of complex conflict situations that arise in various life circumstances. Therefore,

conflictological competence as an integral component of a teacher's professional and pedagogical competence is an important characteristic of a specialist.

The actuality of the formation of the conflictological competence of the future teacher is even more intensified in the conditions of the liberation war with the occupiers - the Russian Federation. They are destroying our cities and killing civilians. War intensifies the crisis state of the economy and culture, and increases sharp confrontations, interpersonal conflicts, and other contradictions that arise in various spheres of people's lives.

The work clarified the conceptual and terminological apparatus of the research and considered the key concept - "conflictological competence", which involves, first of all, the ability of a specialist to understand and analyze, as well as predict possible conflict situations, based on the system of relevant knowledge. We revealed the main ways of improving the process of developing the conflict-related competence of future teachers, defined the conditions for resolving interpersonal conflicts for the future teacher, and proposed tasks for conducting trainings aimed at the formation of conflict-related competence.

We concluded that the existence of society is impossible without conflicts, because all people have their own needs, interests and views, which often do not coincide with the needs and interests of others. Therefore, it is extremely important to have the necessary knowledge and skills to resolve such conflict situations, especially for teachers whose professional activity is directly related to the establishment of interpersonal relationships.

Keywords: teacher's competence, conflictological competence, conflictology, teacher, general secondary education teacher, conflict situations, trainings, interpersonal relationships.

Постановка проблеми. Реформування освітньої системи в Україні вносить нові вимоги до рівня знань, навичок та компетентностей педагогічних працівників, професія яких залишається важливою та затребуваною як в нашій країні, так і за її межами. Підготовка висококваліфікованих та конкурентоздатних фахівців є головною метою закладів вищої освіти, в першу чергу учителів. Майбутні педагоги повинні бути здатними не лише представити себе належним чином, але й ефективно вирішувати складні конфліктні ситуації, що виникають у різних сферах життя. Таким чином, конфліктологічна компетентність, що становить невід'ємну частину професійно-педагогічної майстерності педагога, набуває особливого значення.

Розвиток конфліктологічної компетентності майбутніх педагогів включає в себе засвоєння конфліктологічних знань, як складової професійної ерудиції, та формування практичних умінь в їх застосуванні. Це передбачає здатність виявляти конфліктні ситуації та передбачати їх розвиток, аналізувати наслідки конфлікту; володіти навичками попередження та вирішення конфліктів; здатність конструктивно врегульовувати розбіжності та суперечності; ефективно усувати негативні наслідки конфліктних ситуацій та інше.

Складність сучасного життя визначає актуальність конфліктологічної тематики, яка присутня у всіх компонентах професійної підготовки фахівців, включаючи педагогічну освіту. Після отримання диплома спеціаліста, молодий педагог стикається з проблемою виникнення потенційних конфліктних ситуацій як у професійній діяльності, так і в суспільному житті. Таке оточення вимагає від нього вміння вирішувати як професійні, так і соціально-психологічні, міжособистісні проблеми.

Працюючи у школи, учитель вирішує різні конфліктні ситуації, перебуваючи в системах: «учень-учень», «учитель-учень», «учитель-батьки», «учитель-учитель», «учитель-адміністрація» тощо. Вирішення конфліктних ситуацій в системі «учень-учень» залишається актуальною та споконвічною проблемою освітньої галузі. Відповідно до міжнародного дослідження дитячого фонду ООН – ЮНІСЕФ близько половини опитаних учнів у віці від 13 до 15 років (приблизно 150 млн осіб) були свідками або жертвами насильства, вчиненого їхніми однолітками, в шкільному оточенні [18]. Дослідження, проведене серед підлітків в Україні у віці від 11 до 17 років, розкриває, що 67% опитаних зіткнулися з випадками булінгу протягом останніх місяців. Конкретно, 24% зізналися, що стали жертвами булінгу, при цьому 40% з них вирішили не повідомляти нікому про подібні інциденти [1]. Ці випадки свідчать про недостатню або відсутність в окремих освітніх закладах належного алгоритму дій зі сторони адміністрації та колективу загалом для встановлення ефективної системи протидії булінгу (цькуванню). Це також вказує на недостатню увагу, приділену попередженню конфліктних ситуацій та їх подальшому вирішенню.

Необхідність формування конфліктологічної компетентності майбутніх педагогів набуває ще більшої актуальності в умовах широкомасштабної та окупаційної війни з російською федерацією. Окупанти руйнують наші міста та вбивають цивільних жителів. Військова агресія наближає все більшу економічну та культурну кризу, підвищує міжособистісні конфлікти та різкі протистояння, які

утворюються у різних сферах життя суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Конфліктологія як наука у різні роки була об'єктом досліджень таких учених: П. Прибудько, А. Берлач, В. Кондрюкова, В. Криволапчук, О. Поліщук, А. Бандурка, Л. Ємельяненко, В. Петюх, Л. Торгова, А. Гриненко, І. Ващенко, М. Кляп, І. Русинка, Л. Герасіна, М. Требін, В. Воднік, В. Петрінко. Питаннями розв'язання соціально-педагогічних конфліктних ситуацій у закладах освіти та педагогічної конфліктології займались: Н. Кошечко, Н. Гордієнко, С. Казакова, І. Козич, С. Пащенко, В. Ковальчук, С. Гарькавець, Л. Волченко, Т. Куценко, В. Галузьяк, І. Холковська, Г. Антонов, О. Іонова та інші. Також з'явилося багато досліджень щодо змісту, компонентів, умов формування та розвитку конфліктологічної компетентності фахівців різних галузей та спеціальностей: Б. Якимчук, Т. Браніцька, М. Кляп, Л. Мухіна, С. Філь, Л. Кайдалова, Н. Альохіна, Н. Шварп, О. Цісецький.

Аналіз професійного стандарту «Вчитель загальної середньої освіти» [16] дав змогу встановити, що серед усіх компетентностей, якими повинен володіти педагог, конфліктологічної компетентності немає. У контексті виконання трудової функції учителя «Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу» у емоційно-етичній компетентності включає в себе здатність ефективно та надійно співпрацювати з різними учасниками навчального процесу, знати «методи ведення діалогу та полілогу, усвідомленого та емпатичного слухання, ненасильницької та безконфліктної комунікації», уміти «запобігати конфліктам в освітньому процесі».

Філософські, соціологічні, психологічні і педагогічні дослідження вказують на те, що питання підготовки учителів є актуальним і потребує подальшого розгляду. Адже існує протиріччя між потребою підготовки висококваліфікованих педагогів, які мають готовність працювати у закладі освіти та відповідні навички у врегулюванні конфліктних ситуацій і недостатньо розвиненою конфліктологічною компетентністю майбутнього фахівця.

Мета статті – уточнити понятійно-термінологічний апарат дослідження та проаналізувати шляхи удосконалення процесу формування конфліктологічної компетентності майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу. Визначення теоретичних питань розвитку конфліктологічної компетентності майбутніх педагогів зумовлює необхідність уточнення понятійно-термінологічного апарату дослідження.

В різних дослідженнях знаходимо поняття «конфліктна компетентність» та «конфліктологічна компетентність», тому для з'ясування різниці між ними уточнимо обидва.

Уточнюючи поняття «Конфліктна компетентність», слід відзначити, що в Україні це поняття залишилося малодослідженим. У дослідженні І. Ващенко [2] розглядається соціально-психологічний аспект конфліктів у діяльності працівників органів внутрішніх справ та шляхи їх подолання. У цьому контексті проаналізовані психологічні особливості конфліктної компетентності та здатності працівників органів внутрішніх справ протистояти конфліктам. Дослідниця також розробила та апробувала методики запобігання конфліктам між співробітниками органів внутрішніх справ та прийняття рішень в умовах конфлікту.

Дослідження Н. Волкової [4] вказує на те, що конфліктна компетентність є невід'ємним компонентом комунікативної компетентності, що передбачає розуміння різноманітних стратегій поведінки у конфліктній ситуації та здатність адекватно застосовувати ці стратегії у конкретних життєвих обставинах.

Конфліктна компетентність передбачає розуміння психологічних аспектів та механізмів їх вияву у соціумі, а також здатність подолати їх конструктивно та ефективно, успішно вирішувати конфліктні ситуації, захищати свої інтереси, уникаючи негативних емоцій у взаємовідносинах з людиною [5, с. 302].

Конфліктна компетентність – це здатність особи ефективно взаємодіяти в умовах конфлікту. Її ключові компоненти включають здатність керувати власним Я (Я-компетентність), розуміти потенціал інших учасників та вміння взаємодіяти у конкретній ситуації (ситуаційна компетентність) [3].

Ми цілком погоджуємось І. Козич [12], яка порівнюючи два поняття: «конфліктна компетентність» і «конфліктологічна компетентність» зазначає про те, що конфліктологічна компетентність значно ширша та глибша у своєму змісті.

Конфліктна компетентність певною мірою притаманна кожній людині. Вона передбачає володіння методами і підходами, які кожен з нас використовує для вирішення конфліктів у повсякденному житті, не використовуючи при цьому наукові методики. Однак конфліктологічна компетентність включає в себе також використання наукового підґрунтя для ефективного вирішення конфліктів [12, с. 37].

Дійсно, поняття конфліктологічної компетентності хоч і вважається новим у психолого-педагогічних дослідженнях, проте все ж таки його зміст більш детально вивчене та проаналізоване, аніж зміст конфліктної компетентності. Однак, проаналізувавши зміст цих понять ми можемо зробити висновок, що вони мають ідентичний зміст, і

дослідники, які використовують їх, визначають їхнє значення досить подібно.

Таким чином, враховуючи дані визначення та результати науково-аналітичних досліджень науковців щодо конфліктної та конфліктологічної компетентностей, стверджуємо, що в цьому питанні немає єдності, чіткого розуміння та виразного відмежування цих понять у наукових дослідженнях. Зміст поданих термінів іноді практично однаковий, іноді відрізняється, але жоден з них не має чіткої та визначеної характеристики.

У нашому дослідженні ми виходимо з того, що конфліктологія – це, в першу чергу, система знань та особлива міждисциплінарна сфера, яка накопичує та досліджує практику управління різноманітними конфліктними ситуаціями, що виникають у різних сферах взаємодії між людьми. Отже, конфліктологічна компетентність вказує на здатність фахівця усвідомлювати й аналізувати, а також прогнозувати потенційні конфліктні ситуації, маючи при цьому відповідну систему знань. Крім того, конфліктологічна компетентність (або ж конфліктна компетентність) включає значущий практичний аспект, який означає здатність та вміння ефективно діяти в сфері конфліктних явищ і ситуацій. Це передбачає практичне використання конфліктологічних, психологічних та педагогічних знань для розробки і використання стратегій поведінки в конфліктах. Це навички, які допомагають фахівцеві максимально ефективно розв'язувати конфліктні ситуації в реальному житті та професійній діяльності, враховуючи інтереси всіх залучених сторін та втілюючи стратегії співпраці.

Дослідження проблеми конфліктологічної компетентності набуває більшої важливості для сучасного суспільства, оскільки надає практичні навички у запобіганні та вирішенні конфліктів, незалежно від того, чи вони вже виникли. Швидке ускладнення міжособистісних відносин в сучасному світі ставить перед суспільством важливе та складне завдання – забезпечити гармонійні стосунки людей як у професійному житті, так і в побуті. Молодий педагог, який приходить у заклад вищої освіти для роботи опиняється у середовищі потенційних педагогічних конфліктів, які є різновидом соціальних конфліктів, при цьому їх виникнення відбувається в освітньому середовищі та під час організації освітнього процесу.

Педагогічний конфлікт розглядається як одна з форм вияву загострених протиріч між суб'єктами, що виникає внаслідок професійної та міжособистісної взаємодії між учасниками освітнього процесу, і спричиняє негативний емоційний стан під час комунікації.

Вчені наголошують на тому, що під час виконання освітніх завдань педагоги відчувають значні труднощі у вирішенні конфліктів. Тому основне завдання педагога – це вміння попередити та вирішити конфліктну ситуацію.

Сучасний педагог часто не має належного рівня конфліктологічної компетентності. Це означає, що він не завжди може розібратися у причинах та наслідках, що призводять до конфлікту. Він не володіє достатніми знаннями про рушійні сили, які стоять за конфліктами, а також не розуміє емоційних станів та особистісних якостей людей, які беруть участь у конфлікті. Крім того, він може бути обмеженим у розумінні стратегії поведінки в конфлікті та можливих методів маніпуляції. Найголовніше, він може бути недостатньо підготовленим до запобігання конфліктним ситуаціям, недооцінюючи можливі наслідки своїх дій та поведінки для оточуючих.

Розвиток конфліктологічної компетентності майбутнього педагога можна здійснити шляхом [7]:

- 1) вивчення конфліктологічних освітніх компонент (дисциплін);
- 2) розвитку конфліктологічної компетентності в межах психолого-педагогічних освітніх компонент;
- 3) моделювання ситуацій в конфліктогенному середовищі в межах фахово-орієнтованих освітніх компонент;
- 4) набуття відповідних конфліктологічних умінь в межах загально-освітніх освітніх компонент.

Споконвічно конфлікти створюються в усіх сферах людської діяльності, тому існує нагальна потреба формування у фахівців уміння попередження їх виникнення, конструктивного та ефективного вирішення, а також розвитку певних особистісних характеристик. Педагогічна діяльність не є виключенням, і конфлікти досить часто виникають у закладах загальної середньої освіти.

Проте, важливо відзначити, що педагогічні конфлікти мають особливі психологічні характеристики, що відрізняють їх від інших видів конфліктів. Ці характеристики виникають перш за через особливості навчальної діяльності, яка включає співвідношення між результатами розв'язання навчальних завдань та цілями навчання. Також вони пов'язані із специфікою спільної навчальної діяльності, яка займає особливе місце у освітньому процесі. Важливим аспектом є відношення до результату спільної діяльності, який представляє собою спільний продукт, та індивідуальні досягнення кожного учасника. Це має велике значення для учнів, і тому може викликати конфліктні ситуації. Крім того, часто спостерігається недостатня готовність до

спільної роботи, а також низький рівень комунікативної компетентності серед учнів, що також може призводити до конфліктів [10].

Л. Котлова вказує на той факт, що після завершення закладу вищої освіти, майбутні фахівці потрапляють в ситуації потенційно конфліктогенного професійного оточення. Вони повинні діяти ефективно та рішуче, при цьому вирішувати різноманітні завдання як у своїй професійній діяльності, так і у сфері соціально-психологічних відносин [13].

Для ефективного вирішення міжособистісних конфліктів майбутній педагог повинен враховувати наступні умови [9]:

- належна ступінь зрілості конфлікту;
- розуміння учасниками конфлікту потребу його вирішення;
- бажання та здатність учасників конфлікту діяти конструктивно;
- наявність засобів, механізмів та ресурсів для вирішення конфліктів.

В умовах проведення тренінгових занять щодо формування конфліктної компетентності, Л. Матяш-Заяц вказує на важливість таких завдань [14]:

- поглиблення знань про закономірності сприйняття учасниками спілкування один одного;
- формування системи знань про конфліктологію як науку;
- формування вміння відтворювати власні почуття та емоції;
- розвиток навичок конструктивного спілкування;
- розвиток гнучкості у процесі міжособистісної взаємодії;
- розвиток умінь ефективно вирішувати міжособистісні конфлікти;
- усвідомлення власних особливостей, які проявляються під час міжособистісної взаємодії;
- навички розпізнавання особливостей інших учасників взаємодії.

Для успішного вирішення таких завдань необхідно, щоб учасники тренінгових занять оволоділи системою соціально-психологічних знань, що стосуються проблем міжособистісного спілкування та взаємодії. Це може бути реалізовано за допомогою передачі учасникам тренінгу теоретичних знань про закономірності соціальної перцепції та взаємодії у рамках теоретичної частини занять. Такі елементи можуть включати міні-лекції, спрямовані на розгляд питань міжособистісного спілкування та взаємодії. Важливим аспектом цих лекцій є розгляд питань виникнення та розвитку конфліктів між особами.

Важливо ознайомити студентів з умовами, які сприяють безконфліктній соціальній взаємодії, а також відзначити основні аспекти, які, якщо порушені, можуть стати джерелом конфлікту [6]:

- баланс ролей полягає в усвідомленні учасниками спілкування їхніх соціальних ролей (старший, рівний або молодший за статусом). З метою уникнення конфліктів, найкраще забезпечити взаємодію відповідно до соціального статусу, зокрема взаємодія учасників на рівних позиціях;

- баланс взаємозалежностей, у своїй основі має відсутність обмеження свободи партнерів по спілкуванню, що не викликає відчуття порушення межі особистого простору та комфорту;

- баланс взаємних послуг, полягає у тому, що людина зазвичай свідомо та несвідомо контролює кількість послуг, які вона надала та отримала від інших, а також намагається цю кількість зрівняти;

- баланс збитків, у своїй сутності є подібним до балансу взаємних послуг та фіксує співвідношення нанесених та отриманих збитків у соціальній взаємодії з оточуючими;

- баланс самооцінки та зовнішньої оцінки полягає у відповідності суб'єктивної самооцінки особистості та об'єктивної її оцінки оточенням.

Дж. Г. Скотт додатково виокремила баланс відповідальності, який можна порушити за умови, якщо один партнер по міжособистісному спілкуванню бере на себе суттєво більшу чи меншу відповідальність, ніж інший. У першому випадку конфлікт виникає через перенавантаження та втому особистості без належної допомоги та підтримки зі сторони, а в другому – у зв'язку з відчуттям втрати індивідуальності, зменшення своєї значущості та залежності [15].

Особливої уваги під час тренінгу конфліктної компетентності потребує формування вмінь і навичок ефективного спілкування, оскільки саме ці вміння забезпечують повною мірою формування у особистості здатностей до попередження конфліктних ситуацій та успішного їхнього вирішення у разі виникнення. Під технологіями ефективної взаємодії у конфліктній ситуації ми розуміємо методи, прийоми та засоби комунікації, які належним чином сприяють конструктивному розв'язанню будь-якого міжособистісного конфлікту.

Свідоме керування власним емоційним станом у конфліктній ситуації є однією з необхідних умов конструктивного розв'язання проблеми. Важливу роль у розвитку самоконтролю над емоціями

відіграють аутотренінг та соціально-психологічні тренінги, спрямовані на здобуття навичок управління власним психоемоційним станом. Сучасні українські психологи А. Токман та Н. Немченко виокремили декілька простих правил для набуття навичок успішного регулювання емоцій при виникненні міжособистісної конфліктної ситуації, які будуть дуже корисними для засвоєння майбутніми педагогами [17].

Перше правило самоконтролю емоцій полягає у спокійній реакції на емоційні вияви партнера. Для того, щоб не піддатись дії психологічного зараження та утриматись від надмірної емоційної первинної реакції, корисно подумки поставити собі запитання: «Чи пов'язана поведінка партнера по спілкуванню з його індивідуальними психологічними особливостями або з якоюсь іншою причиною?», «Які його мотиви у цьому конфлікті» та інші. У процесі пошуку відповіді на ці питання людина досягає певних переваг. По-перше, критичне мислення захищає від емоційного вибуху. По-друге, виникає можливість «випустити пару» та заспокоїтись для співрозмовника. По-третє, роздуми над справжньою мотивацією партнера у конфлікті сприяють відволіканню від надлишкової та негативної інформації, яку він може висловити під впливом збудженого стану.

Раціоналізація емоцій, що включає обмін емоційними враженнями під час спокійного спілкування, можна вважати другим принципом контролю над емоціями. Процес пояснення власних емоцій партнерам по спілкуванню дозволяє обом усвідомити внутрішні переживання та мотивацію один одного, що сприяє подальшому конструктивному розвитку конфлікту.

Оскільки низька самооцінка може бути однією з причин небажаних емоцій учасників переговорного процесу, що активує механізм регресії як психологічного захисту, третім правилом самоконтролю емоцій в конфліктній ситуації є технологія підтримки адекватної та високої самооцінки. Це може бути досягнуто шляхом опанування навичок асертивності, які С. Грищенко визначає як здатність відкрито і вільно виражати свої бажання та вимоги, адекватно реагувати на зауваження і критику, та рішуче відстоювати свої права і гідність, навіть якщо обставини вимагають сказати «ні» [8].

У процесі тренінгових занять щодо формування конфліктної компетентності ставиться завдання навчитись вирішувати різноманітні конфліктні ситуації. Для закріплення набутих майбутніми педагогами під час теоретичної частини занять знань щодо сутності міжособистісних конфліктів та необхідних умов для їхнього попередження та вирішення можна запропонувати:

- проводити тестові перевірки засвоєння одержаної інформації наступним обговоренням та коментуванням результатів;
- самостійну підготовку студентами доповідей та рефератів з освоєних та додаткових тем;
- ознайомлення та проведення різних психодіагностичних методик для визначення рівня конфліктності майбутніх педагогів, стилів поведінки у конфлікті та ін;
- проводити групові психологічні ігри, які дозволяють у сприятливих умовах штучно створювати і вирішувати різні конфліктні ситуації під наглядом викладача, використовувати метод психодрами, метафоричні карти та інші допоміжні засоби;
- влаштовувати спільні кіноперегляди з подальшим обговоренням представлених у фільмах конфліктів, реакцій та поведінки персонажів, необхідних способів розв'язання представлених на екрані конфліктних ситуацій тощо.

Висновки. Наявність конфліктів є неодмінною умовою існування суспільства, оскільки кожна людина має власні потреби, інтереси та погляди, які часто розходяться з потребами інших. З цієї причини набуває великого значення володіння необхідними знаннями та навичками для ефективного вирішення таких конфліктних ситуацій. Особливо актуальною ця навичка є для педагогів, чия професійна діяльність нерозривно пов'язана з побудовою та підтримкою позитивних міжособистісних взаємин.

Наша дослідницька робота, хоча і має завершений характер, все ж не вичерпала всіх аспектів, пов'язаних із розглянутою проблемою. Є деякі напрямки подальших досліджень, які варто розглянути для більш глибокого розуміння та вдосконалення питань, пов'язаних із формуванням конфліктологічної компетентності у майбутніх педагогів. Серед них можна виділити вивчення ефективності використання сучасних інформаційних засобів під час проведення тренінгів, спрямованих на розвиток цієї компетентності, а також розгляд потенціалу діяльнісного та синергетичного підходів у контексті професійної підготовки педагогів під час вивчення фахових дисциплін та інших аспектів. Ці напрямки можуть сприяти подальшому розширенню розуміння даної проблеми у наукових колах і якісному формуванню конфліктологічної компетентності майбутніх педагогів.

Література:

1. Андрєєнкова В.Л., Мельничук В.О., Калашник О.А. *Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід: методичний посібник*. Київ, 2019. 132 с.

2. Ващенко І.В., Кляп М.І. *Конфліктологія та теорія переговорів*: навч. посіб. Київ, 2013. 407 с.
3. Войтович М.В. Розвиток конфліктної компетентності у студентів – медичних психологів на етапі професійної адаптації. *Актуальні проблеми психології*. 2012. Том V. Випуск 12. С.23-31.
4. Волкова Н. П. *Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика*: монографія. Дніпропетровськ, 2005. 304 с.
5. Воронцова О. В., Данечкіна Ю. Конфліктність та конфліктна компетентність особистості. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2006. Вип. 3 (35). С. 302-307.
6. Гарькавець С.О., Волченко Л.П. *Конфлікти в освітньому середовищі: діагностика та практика вирішення*: навч.-метод.посібн. Харків, 2020. 91 с.
7. Гірник А. Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої освіти: *Зб. матеріалів III Міжнар. наук. конф.*, м. Харків, 13–14 трав. 2011 р. Харків, 2011. С. 19–22.
8. Грищенко С.В. *Самовдосконалення майбутніх фахівців соціальної сфери*: монографія. Чернігів, 2011. 328 с.
9. Долинська Л.В., Матяш-Заяц Л.П. *Психологія конфлікту*: навч. посіб. Київ, 2013. 304 с.
10. Кайдалова Л. Г., Альохіна Н. В., Шварп Н. В. Удосконалення конфліктологічної компетентності викладачів вищої школи в системі підвищення кваліфікації. *Науковий часопис національного педагогічного ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2019. Вип. 68. С. 102-107.
11. Климентьева О.С. Конфліктологічна компетентність як складова професіоналізму майбутніх правоохоронців. *Педагогіка та психологія*. 2015. Вип. 51. С.269-276.
12. Козич І. В. *Формування конфліктологічної компетентності соціального педагога в умовах магістратури*: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Запоріжжя, 2008. 254 с.
13. Котлова Л.О. Формування конфліктологічної компетентності майбутніх практичних психологів: *матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Практична психологія освіти XXI ст.: проблеми та перспективи»*, м. Умань, 20-21 травня 2014 р., Умань, 2014. С. 180-184.
14. Матяш-Заяц Л.П. Уявлення студентів педагогічного вузу про особливості міжособистісних конфліктів. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки*. 2009. №28 (52). С.207-214.
15. Петрінко В.С. *Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці*: навч.посібн. Ужгород, 2020. 360 с.
16. Про затвердження професійного стандарту стандарт за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", "Вчитель закладу загальної середньої освіти", "Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (Дата звернення 15.08.2023).
17. Токман А.А., Немченко Н.В. *Психологія спорту життя*: навч. посіб. – Ч.1. Київ, 2015. 344 с.
18. ЮНІСЕФ представив новий звіт щодо насильства серед дітей. URL: <https://rescentre.org.ua/novyny/yunisef-predstavyyv-novyj-zvit-shchodo-nasylstva-sered-ditei> (Дата звернення 15.08.2023).

References:

1. Andrieienkova, V.L., Melnychuk, V.O. & Kalashnyk, O.A. (2019). *Protydiia bulinhu v zakladi osvity: systemnyi pidkhid [Anti-bullying in an educational institution: a systematic approach]*. Kyiv [in Ukrainian].

2. Vashchenko, I.V. & Kliap, M.I. (2013). *Konfliktolohiia ta teoriia perehovoriv [Conflictology and negotiation theory]*. Kyiv [in Ukrainian].

3. Voitovych, M.V. (2012). Rozvytok konfliktnoi kompetentnosti u studentiv – medychnykh psykholohiv na etapi profesiinoi adaptatsii [Development of conflict competence in medical psychologist students at the stage of professional adaptation]. *Aktualni problemy psykholohii - Actual problems of psychology*, 5 (12), 23-31 [in Ukrainian].

4. Volkova, N. P. (2005). *Profesiino-pedahohichna komunikatsiia: teoriia, tekhnolohiia, praktyka [Professional and pedagogical communication: theory, technology, practice]*. Dnipropetrovsk [in Ukrainian].

5. Vorontsova, O. V. & Daniechkina, Yu. (2006). Konfliktnist ta konfliktna kompetentnist osobystosti [Conflict and conflict competence of the individual]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia - Bulletin of the National University of Water Management and Nature Management*, 3(35). 302-307 [in Ukrainian].

6. Harkavets, S.O. & Volchenko, L.P. (2020). *Konflikty v osvithomu seredovysshchi: diahnozyka ta praktyka vyrishennia [Conflicts in the educational environment: diagnosis and practice of resolution]*. Kharkiv [in Ukrainian].

7. Hirnyk, A. (2011). Sotsialno-humanitarni vektory pedahohiky vyshchoi osvity [Social and humanitarian vectors of higher education pedagogy]. *Zbirnyk materialiv III Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii - Proceedings of the III International Scientific Conference*. (pp.19-22) Kharkiv [in Ukrainian].

8. Hryshchenko, S.V. (2011). *Samovdoskonalennia maibutnikh fakhivtsiv sotsialnoi sfery [Self-improvement of future specialists in the social sphere]*. Chernihiv [in Ukrainian].

9. Dolynska, L.V. & Matiash-Zaiats, L.P. (2013). Psykholohiia konfliktu [Psychology of conflict]. Kyiv [in Ukrainian].

10. Kaidalova, L. H., Alokhina, N. V. & Shvarp N. V. (2019). Udoskonalennia konfliktolohichnoi kompetentnosti vykladachiv vyshchoi shkoly v systemi pidvyshchennia kvalifikatsii [Improving the conflict-related competence of higher school teachers in the system of professional development]. *Naukovyi chasopys natsionalnoho pedahohichnoho un-tu im. M. P. Drahomanova. Serii 5: Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy - Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. Series 5: Pedagogical sciences: realities and prospects*, 68, 102-107 [in Ukrainian].

11. Klymentieva, O.S. (2015). Konfliktolohichna kompetentnist yak skladova profesionalizmu maibutnikh pravookhorontsiv [Conflictological competence as a component of the professionalism of future law enforcement officers]. *Pedahohika ta psykholohiia - Pedagogy and psychology*, 51, 269-276 [in Ukrainian].

12. Kozych, I. V. (2008). Formuvannia konfliktolohichnoi kompetentnosti sotsialnoho pedahoha v umovakh mahistratury [Formation of the conflict-related competence of the social teacher in the conditions of the master's degree]. *Candidate's thesis*. Zaporizhzhia [in Ukrainian].

13. Kotlova, L.O. (2014). Formuvannia konfliktolohichnoi kompetentnosti maibutnikh praktychnykh psykholohiv [Formation of conflict-related competence of future practical psychologists]. *Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Praktychna psykholohiia osvity XXI st.: problemy ta perspektyvy» - Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference "Practical Psychology of Education of the XXI Century: Problems and Prospects"*. (pp.180-184) Uman [in Ukrainian].

14. Matiash-Zaiats, L.P. (2009). Uivlennia studentiv pedahohichnoho vuzu pro osoblyvosti mizhosobystisnykh konfliktiv [The perception of students of a pedagogical university about the peculiarities of interpersonal conflicts]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Serii №12. Psykholohichni nauky - Scientific journal of the NPU named after M.P. Drahomanova. Series #12. Psychological sciences*, 28 (52), 207-214 [in Ukrainian].

15. Petrinko, V.S. (2020). *Konfliktolohiia: kurs leksii, entsyklopediia, prohrama, tablytsi* [Conflictology: course of lectures, encyclopedia, program, tables]. Uzhhorod [in Ukrainian].

16. Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu standart za profesiiamy "Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity", "Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity", "Vchytel z pochatkovoї osvity (z diplomom molodshoho spetsialista)". [About the approval of the professional standard standard for the professions "Teacher of primary classes of a general secondary education institution", "Teacher of a general secondary education institution", "Teacher of primary education (with junior specialist diploma)"]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> [in Ukrainian].

17. Tokman, A.A. & Nemchenko, N.V. (2015). *Psykholohiia sportu zhyttia* [Psychology of sports life]. Kyiv [in Ukrainian].

18. UNICEF predstavyyv novyi zvit shchodo nasylstva sered ditei [UNICEF presented a new report on violence among children]. *rescentre.org.ua*. Retrieved from: <https://rescentre.org.ua/novyny/yunisef-predstavyyv-novyι-zvit-shchodo-nasylstva-sered-ditei> [in Ukrainian].